

Компликовани поступци, који се дешавају између Вашингтона и Пекинга постепено постају основна интрига светске политике, захватајући не само Азијско-Тихоокеанску регију, већ и цео свет. Конкретно, многи посматрачи повезују такозване „арапске револуције“, као и проглашење независности Јужног Судана, са тежњом Вашингтона да одмакне Пекинг што даље од блискоисточних извора нафте и гаса и путева којима се они достављају до купаца.

Последњих недеља је актуелизован спор између Кине и неких њених суседа због неслагања око тога чије су две групе острва – Спратли и Параселска. САД су у тај регион, у који је већ била организована посета између осталих и вијетнамске делегације, послале носач авиона „Џорџ Вашингтон“. А прича о хеликоптеру, обореном у Пакистану, коме је приступ локална војска одобрила само кинеским стручњацима, увређена према америчким патронима, поново је актуелизовало тему супарништва Вашингтона и Пекинга у Јужној Азији – потенцијално изузетно експлозивној области, начичканој не толико застарелим противречностима, територијалним и етно-конфесионалним споровима, колико нуклеарним оружјем.

Према мишљењу неких стручњака, америчка дипломатија за „кинески правац“ користи иста средства која је у своје време користила за Совјетски Савез, конкретно – узајамни односи по избору и „упорно“ уздржавање према одређеној земљи. Пошто је кинеска контрашпијунажа потпуно разложно проценила идеју G2 (америчко-кинески кондоминијум [\[1\]](#) у међународној политици) коју је исказао Бжежински, као превару лаку за одгонетање, може се претпоставити да ће акценат бити на „обуздавању“. Потсећање на „обуздавање“ у односу на Совјетски Савез, чију ће двадесетогодишњицу распада ускоро почети „свечано“ да славе на његовим крхотинама, већ се може применити и на Кинеску Народну Републику, што је само по себи довољно симптоматично.

Познато је да је врло ефикасан метод за разбијање Совјетског Савеза било „национално питање“. Национални проблеми у Совјетском Савезу (уосталом – не само у њему) заиста су били јако далеко од решења, али резултати 20-годишњег постсовјетског развоја нових

независних држава дају још мање повода за оптимизам. А кинеско искуство „модернизације“ још увек представља предмет оштрих дискусија у вези са могућностима (у одређеном историјском периоду) да неки њени елементи буду искоришћени на постсовјетским просторима и, конкретно, у Русији. **Чини се да су у својој националној политици кинеске власти у пуној мери узеле у обзир јадно искуство распаднутог СССР-а.**

Наравно, та чињеница не може, а да не изазове потпуно разумљив, али и потпуно оправдан, гнев (код оних који не желе добро) и тежњу према позитивном осмишљењу искуства „унитарне многонационалне државе“ (формулација из Устава КНР) у условима растућих унутрашњих и спољних изазова.

Кинеске власти се у својој унутрашњој политици сударају са етно-конфесионалним проблемима, који ће због необичног сплета околности да се заоштравају сваки пут када у дијалогу између Пекинга и Вашингтона дође до узајамног нераумевања (да се тако изразимо). Да подсетимо: у састав Кине улазе, конкретно, и Сињђан-Ујгурски и Тибетске аутономне области, као и аутономна област Унутрашња Монголија, чији је статус јасно одређен Уставом КНР и низом закона. При том се кинески модел националне обласне политике принципијелно разликује како од западних – либералних, тако и од совјетских (који су, после свега, довели до кризе модела федерализма у национално-територијалном уређењу СССР, [2] па и од самог кинеског модела многонационалне социјалистичке државе. У великој мери заснована не на праву, већ на прагматизму и комбинацији социјалистичких идеја и традиционалних кинеских теорија о управљању (конфучијанство) тај модел претпоставља постојање неколико модела аутономије, у зависности од околности. Права националних мањина се више поштују у области економије, културе и здравства, него у области политичких права. Без обзира што са позиција либералних теорија о аутономији кинески модел у стварности „уствари нема смисла“, са гледишта „политике реалног“ он има своја несумњива достигнућа у сфери економије и културе, као и у очувању јединства и територијалне целовитости државе. [3]

Међутим, у току неколико последњих месеци стабилност националне периферије Кине подвргнута је озбиљном испиту. Тако су се крајем маја и почетком јуна по Унутрашњој Монголији заваљали масовни протести на националној основи, који нису остали без врло упорне пажње америчке штампе. У току лета се напрегнутост осетила и на западу Кине, у Сињђан-Ујгурској националној области, чији највећи део сачињавају Ујгури, који исповедају ислам, и представници других муслиманских народа Централне Азије.

Али „међународну јавност“ је највише заинтересовало „тибетско питање“. У марту 2008., на годишњицу устанка 1959. године и неколико месеци пре почетка олимпијаде у Пекингу, неки делови такозваног „Великог Тибета“ су се нашли обухваћени масовним

немирима, који су актуелизовали тему спољне агресије – макар то било и на нивоу хуманитарне реторике. [4] Треба да се подвуче да је тема Тибета на Западу изузетно популарна, међутим – она представља или површно-фолклорни будизам «light», адаптиран за обичне људе, или комплекс научних истраживања, од којих већина има жиг политизоване пристрасности. Очигледна или притајена симпатија западних истраживача према Тибетанцима, у складу са сталним позивањем на конкретне чињенице и међународно право, представљају јако оружје у борби за права Тибетанаца на територији Кине.

[5] Једнострана интерпретација историјских чињеница, [6] као и немање жеље да се слика догађаја сагледа у целини још једном прекрива лицемерје позива „да се прошлост не таласа“, који су адресирани „незгодним“ народима. Оперишући карактеристичним за западни дискурс терминима, амерички и европски аутори често не воде рачуна о културно-историјским особинама Тибетанаца, о њиховим дугим и сложеним везама са кинеским суседом, као и о сложеном уређењу самог тибетанског друштва. У радовима западних аутора се мало пажње поклања социјалном раслојавању тибетанске дијаспоре, исто као и многобројним унутрашњим проблемима и унутрашњим противречностима самих Тибетанаца.

[7] Национална политика Кине на Западу често бива објекат безразложне критике, која временом приметно еволуира и тешко да се може приказивати само у тамним бојама.

У стварности, јачање интеграције Тибета у све снажнију економију Кине доводи до извесних нових трошкова. Али појаве, какве су социјално раслојавање, трансформација вековних облика привређивања [8] и маргинализација једног дела сеоског становништва својствени су не само Тибету, већ и читавој Кини, а представљају део слике савременог привредног развоја уопште, [9] који у различитим периодима не може а да не дотакне традиционална друштва, која су се још очувала у различитим деловима наше планете. Чудно би било да се у том контексту примедбе дају само Кини, а не и, на пример, САД или Бразилу. Што се тиче очувања древне тибетанске културе, у стварности се испоставља да слика уопште није тако тужна, како се о томе пише на протибетанским сајтовима. Да наведемо неке изводе из извештаја руске експедиције која је 2008. године посетила Кхам – најтеже доступну област историјског Тибета, који је административно подељен између Тибетске аутономне области и провинција Сичуан, Јуњнан и Цинхај, и који је са скоро 80% насељен Тибетанцима.

„Пут води кроз најживописније крајеве Источног Тибета, велики његов део иде клисуром реке Јалунцзјан (Њјагчу). Успут – живописна тибетанска села са предивном архитектуром. У читавом Кхаму велике једносратне камене куће, украшене традиционалним тибетанским орнаментима, подсећају на најбоље руске избе: приземље је од камена, а спрат је направљен од великих брвана, обојених бордо бојом... Међу објектима културе од посебног значаја које одржава држава, су: Лудински мост на гвозденим ланцима преко реке Дадухе, саграђен 1705. године, Дергеска штампарска

кућа са почетка 18. века, манастир Бајли, древне тврђаве Дањба, камени зидови Сунге и Баге међу којима су се налазиле огромне количине камених статуа Буда, мост Божи у Синлуну (Њјарону), многобројни манастири Кхама... сви објекти које је (експедиција) посетила културног наслеђа Кхама, више од других манастири, су у потпуности рестаурирани и у добром су стању. Становништво слободно обавља своје религиозне обичаје, манастири и храмови обављају службе и ритуале према традицији. Фотографије Далај-ламе се могу наћи скоро у свакој кући, по манастирима се његове фотографије не могу наћи на отвореном простору, мада може да се претпостави да су сакривене, као по манастирима Централног Тибета. У свим градовима, селима и насеобинама уопште у Кхама и Амдо... нема ни једног оронулог објекта. Изазива дивљење квалитет изградње објеката и лепота декорације сеоских насеља...“ Не негирајући низ проблема, аутори резимирају: „за скоро 30 година реформи дошло је до колосалних промена у спољашњем изгледу Тибета“ и додају да је „сеоско становништво Кхаме и Амдоа таквом политиком државе добило премију“. [\[10\]](#)

Међутим, све то тешко да интересује снаге које теже на било који начин да расклимају „тибетско питање“ како би од њега направиле дуготрајну главобољу централним кинеским властима. Претпоставке неких експерата о могућој радикализацији тибетске дијаспоре се, рекло би се, остварују. Као доказ може да послужи, овог пута, церемонија „инаугурације“ новог руководиоца тибетске „владе у прогонству“, четрдесеттворогодишњег правника Харвардске школе права Лобсанга Сенге, која је одржана почетком августа на северу Индије (у Дхарамсали – главном центру расељавања избеглица из Тибета у Индији). При том и за њега Далај-лама, који представља заштитника и симбол Тибета и тибетанског народа, остаје духовни вођа.

Формална подела на духовно и световно руковођење за избеглице из Тибета може да доказује нови курс према Кини, који ће, вероватно, само да буде све оштрији. То доказују и неке изјаве новог политичког лидера, који је де-факто обећао, конкретно, да ће да уједини подељени тибетански народ. У свом „инаугурационом говору“ Сенге је о Тибету говорио само као о „окупираном“, и говорио је о „дугорочном решењу тибетанског питања“, у проналажењу кога би требало да помогну САД, Европа и остали „пријатељи тибетанског народа“.

Према мишљењу новог политичког лидера Тибетанаца, „милиони становника Азије су заинтересовани за то да Тибетанци поново преузму традиционалну улогу одговорних чувара природе Тибетског платоа...“. [\[11\]](#) Најзад, позив Лобсанга Сенге, упућен влади Индије, да Тибет види као једно од најбитнијих питања у односима Индије и Кине, може да доведе до нових компликација између Делхија и Пекинга (између осталог и зато, што је савезник Пекинга – Исламабад, који је у непријатељским односима са Делхијем). Тако проблем Тибета који, према речима званичног Пекинга, представља унутрашњу ствар

Кине, може да испровоцира нови завијутак у регионалној напрегнутости Јужне и Југоисточне Азије.

Изгледа да ће коришћење „монголске“, „ујгурске“ и „тибетанске карте“ против Кине да се настави без обзира на стварну ситуацију у одговарајућим националним областима Кинеске Народне Републике и динамике њиховог развоја (макар да је и три пута позитивнија). Геополитичке рачунице, тежња да се ослаби конкурент који се успешно развија обавезно ће извиривати из хуманитарне (а можда и неке друге) реторике о трагичној судбини „експлоатисаних“ од стране Пекинга провинција (које заузимају још мало па половину кинеске територије Р). Уосталом, кинески модел аутономије, чини се, приказаће своју еластичност и ефикасност у зависности од промене услова. А архитекте „новог светског поретка“ тешко да ће бити у стању да народима Кине (међу којима су и Тибетанци) понуде нешто солидније него оно што је већ приказано на територијама Латинске Америке, Африке или „Великог Блиског истока“, коју су бачени у перманентни хаос, бујање криминала и крваве међуплеменске распре.

(Фонд стратешке културе)

[1] Заједничка власт на некој територији два или више власника

[2] Погледати: Маркедонов С. Главная ошибка СССР // <http://novopol.ru/-glavnaya-oshibka-sssр-text107202.html>

(Главна грешка СССР-а, С.Маркедонов)

[3] Гарри И.Р.: Китайская модель национальной районной автономии: пример Тибетского автономного района // Вестник Бурятского государственного университета. 2010. № 7. С. 87-91.(Гари И.Р.: Кинески модел националне обласне аутономије: пример Тибетске аутономне области)

[4] Америчка „брига“ за унутрашње ствари Тибетског платоа и његове односе са

Пекингом стара је много више него једну деценију, и у току тог периода је добијала потпуно различите облике. Види нпр.: Арсепев А.: Да ли ће САД да предузму нови тајни рат „под кровом света“ (Аршев А. Тибет: развернут ли США нову тайну войну «под крышей мира»?)// <http://old.fondsk.ru/article.php?id=1289>

[5] Воробьев М.А. Тибетская эмиграция в западной историографии // Вестник Бурятского государственного университета. 2010. № 8. С. 179-183. (Воробьев М.А.: Тибетанска емиграција у западној историографији)

[6] Конкретно се ради о антикинеском устанку 1959. у Ласи, после кога је дошло до бекства Далај-ламе XIV и његових следбеника у Индију. Погл.: Мирошников С.: Устанак у Тибету и политика САД у Азији (Восстание в Тибете и политика США в Азии)// http://vestnik.tspu.ru/files/PDF/articles/miroshnikov_s_n_61_62_1_10_1999.pdf

[7] Воробьев М.А., ибид.

[8] Детаљније погл.: Комисаров С.А., Сјомкина А.П. Традиционално номадско домаћинство Тибетанаца – на територији КНР (Традиционное кочевое хозяйство тибетцев (на территории КНР))// Вестник Новосибирского государственного университета. Серия: История, филология. 2007. Т. 6. № 4. С. 3-17.

[9] Исто, као и деградације – међутим, тешко да и најсуровији критичари кинеске стварности могу да негирају да се Кина заиста развија. Уосталом, врло је могуће да се неке много више свиђа баш деградација...

[10] Базаров Б.В., Гарри И.Р.: Тибетанци Кхаме: искуство политике Кине (Тибетцы Кхамы: опыт национальной политики КНР)// Власть. 2010 - № 5. - С. 170-172.

[11] Видео. Инаугурациони говор руководиоца Централне тибетанске администрације Лобсанга Сенге (Видео. Инаугурационная речь главы Центральной тибетской администрации Лобсанга Сенге)// <http://savetibet.ru/2011/08/12/inauguracionnaya-rech->

[glavy-centralnoy-tibetskoy-administracii-lobsanga-senge.html](#)